

Visitatiestelsel succesvol, maar met de tijd meegaan moet

25 november 2014

Visitaties door onafhankelijke commissies zijn succesvol door de toepassing van beginselen van behoorlijk visiteren, maar ze moeten wel met de tijd meegaan. Dat stelt promovendus Jean Schutgens in zijn dissertatie **'Met vreemde ogen kijken'** die hij op 28 november 2014 aan de Open Universiteit in Heerlen verdedigt. Hij onderzocht drie terreinen waar visiteren jarenlang plaatsvond: het wetenschappelijk onderwijs, grotestedenbeleid en bestuurskracht in gemeentes. Het ging in totaal om honderden visitaties. Steeds waren het visitatiecommissies van vakgenoten die nagingen wat de algehele kwaliteit was van de studierichtingen of van gemeentebesturen.

Code van goed bestuur

Tot de codes van goed bestuur hoort al lang dat organisaties zich regelmatig een spiegel moeten (laten) voorhouden. Dat kan door te evalueren en nadat de uitslag bekend is verbeterpogingen te ondernemen. Visiteren is een moderne vorm van de kwaliteit van een organisatie beoordelen. Die komt voor bij politiekorpsen, ziekenhuizen, corporaties, gemeenten, provincies en hoger onderwijs. Maar kan dat visiteren wel goed in tijden met veel beleid en hectiek? In dit promotieonderzoek is gekeken of het visiteren van organisaties kwaliteit heeft.

Nuttig hulpmiddel

Het onderzoek van Schutgens richt zich op vier kwaliteitsdimensies van visiteren: op het ontwerp van het beoordelingsstelsel, het concrete procesverloop, het geven van oordelen en het trekken van conclusies door visitatiecommissies inclusief de bruikbaarheid en het gebruik van visitatierapporten. Over het algemeen scoren visitaties hierop positief: het stelsel wordt erkend, de commissies doen hun werk naar behoren en conflicten zijn zeldzaam, de manier van beoordelen krijgt steun en de rapporten bevatten conclusies over wat sterk en zwak is. In de ogen van gevisiteerde besturen, de commissies zelf, de onderwijsinspectie en andere betrokkenen blijken visitaties een nuttig hulpmiddel.

Harde oordelen

De veronderstelling dat visitaties vooral 'vriendelijke' of softe beoordelingen zijn die geen kwaad kunnen, blijkt doorgaans onjuist. Alle rapporten over universitaire opleidingen bevatten duidelijke en doorgaans ook harde oordelen en dat geldt ook voor gemeentebesturen. Zo kreeg geen enkel beoordeeld gemeentebestuur op alle bestuursonderdelen en aspecten de kwalificatie 'goed'. Bij gemeenten blijken altijd wel zwakheden, evenzeer als bij gevisiteerde studierichtingen. Van 'wegkijken' is dus geen sprake en de kritiek leidde tot verbeteringen. Een visitatie is één van de weinige effectieve middelen om - buiten een crisis om - stevige druk te organiseren bij een bestuur om te verbeteren.

Slijtage

Door de meerwaarde bestaan visitatiepraktijken jarenlang. Toch slijt de externe kwaliteitszorg. Als de visitatiepraktijken eenmaal goed bekend zijn, ontstaat er een zucht naar iets nieuws, een nieuwe kijk op de kwaliteit van organisaties en een poging om de bureaucratiekosten van visitaties te drukken. Bij universiteiten kwamen er daarom visitaties op instellingsniveau. En het visiteren van grotestedenbeleid kwam aan zijn einde, maar de visitatie kwam in een andere gedaante terug. Volgens Schutgens zal elk visitatiestelsel zich niet kunnen onttrekken aan een evolutie.

Over de promovendus

Jean Schutgens (Heer, 1946) is bestuurskundige en was jarenlang gemeentesecretaris van de gemeente Landgraaf. Hij verdedigt zijn proefschrift *'Met vreemde ogen kijken: Visiteren van gemeentebesturen in vergelijkend perspectief'* op vrijdag 28 november 2014 om 16.00 uur in Heerlen. Promotor is prof. dr. Arno Korsten, emeritus hoogleraar bestuurskunde aan de Open Universiteit en honorair hoogleraar aan Maastricht University.

Het proefschrift is in boekvorm uitgegeven door Wolf Legal Publishers (ISBN 9789462401808)

Noot voor de redactie

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Miranda de Kort, woordvoerder Open Universiteit, tel. 045-5762392 of miranda.dekort@ou.nl

